

לרפואת דבורה בת תרצה שושנה

ביכורים - פרק רביעי

משנת רפאל - תלא

פְּאֲנָשִׁים אבל אשה אינה חייבת בכל אלו, וְחֵיב
בְּכָל הַמְצוֹת הָאֵמוּרוֹת בַּתּוֹרָה פְּאֲנָשִׁים -
אפילו במצוות עשה שהזמן גרמא שהנשים פטורות:

משנה ג

פִּיצֵד שְׁוֵה אַנְדְּרוֹגִינוֹס לְנָשִׁים?

מְטַמֵּא בְּאָדָם - בראיית דם אדום כדין גידה או
זבה פְּנָשִׁים,

וְאֵינוֹ מְתַיַּחַד עִם הָאֲנָשִׁים פְּנָשִׁים,

וְאֵינוֹ זָקוּק לְיָבוּם - אם אחיו מת בלי בנים, ואין

יבם אלא הוא, לא מייבם ולא חולץ פְּנָשִׁים,

וְאֵינוֹ חוֹלֵק את ירושת האב עם הַבָּנִים בזמן

שהנכסים מרובים, פְּנָשִׁים אלא ניזון מהנכסים

כבנות, **וְאֵין אוֹכֵל** - אם הוא כהן בְּקִדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ כגון

חטאות ואשמות, שנאכלים רק לזכרי כהונה, פְּנָשִׁים,

וְאֵמוֹ יוֹשֶׁבֶת עָלָיו - על לידתו בְּדָם טָמֵא

שבועיים כיוולדת נקבה פְּנָשִׁים,

וּפְסוּל מִן הָעֵדוּת פְּנָשִׁים,

וְאֵם נִבְעֵל בְּעֵבְרָה - שבא עליו אחד מקרוביו או

מפסולי כהונה נִפְסָל מִן אֲכִילַת הַתְּרוּמָה פְּנָשִׁים:

משנה ד

פִּיצֵד שְׁוֵה אַנְדְּרוֹגִינוֹס לְאֲנָשִׁים וְנָשִׁים?

חֵיבִים עַל מִכְתּוֹ וְקִלְלָתוֹ, פְּאֲנָשִׁים וְנָשִׁים,

וְהַהוֹרְגוֹ שׁוֹגֵג גּוֹלָה לְעִיר מִקְלָט, וּמִזִּיד נִהְרַג,

פְּאֲנָשִׁים וְנָשִׁים,

וְאֵמוֹ מְבִיאָה עָלָיו קֶרֶבֶן יוֹלֵדָתָהּ, פְּאֲנָשִׁים וְנָשִׁים, ואוכל אם הוא כהן

בְּקִדְשֵׁי הַגְּבוּל כגון תרומה, תרומת מעשר וחלה פְּאֲנָשִׁים וְנָשִׁים, וְנוֹחַל

לְכָל הַנְּחֻלוֹת פְּאֲנָשִׁים וְנָשִׁים - אם אין שם יורש אלא הוא, יורש הכל, ולא

אומרים שהוא בריה בפני עצמה ואינו בן ירושה:

משנה ה

פִּיצֵד אַנְדְּרוֹגִינוֹס אֵינוֹ שְׁוֵה לְאֲנָשִׁים וְנָשִׁים?

אֵין שׁוֹרְפִין תְּרוּמָה עַל טָמְאָת זִבְתּוֹ - אם ראה אודם לבד או לובן לבד ונגע

ר' עובדיה מברטנורא ואין חייבין עליו על ביאת מקדש. אפילו ראה לובן ואודם כאחת, משום דכתיב (במדבר ה, ג) "מוכר עד נקבה", וזכר ודאי ונקבה ודאית: ואינו נמכר בעבד עברי וכו'. משום דהוי ספק נקבה, וכתיב (שמות כב, ב) "ונמכר בגניבתו", ולא בגניבתה [סוטה פ"ג מ"ח]: ולא כנשים. שאב מוכר את בתו הקטנה לאמה, והאנדרוגינוס ספק זכר, ואין אב מוכר את בנו לעבד: ואינו נערך. דזכר ונקבה אמורים בפרשת ערכים, שיהא זכר ודאי או נקבה ודאית: אבל טומטום וכו'. ובתוספתא הגירסא אבל טומטום אינו כן אלא או ספק איש או ספק אשה:

בתרומה, אין שורפין אותה, שטומאתו בספק, **וְאִין חֵיבִין עָלָיו עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ** - אפילו ראה אודם ולובן כאחד ונכנס למקדש, אינו חייב משום טומאת ביאת מקדש, **לֹא כְּאֲנָשִׁים וְלֹא כְּנָשִׁים**, שחייבים רק זכר ודאי ונקבה ודאית, והוא ספק,

וְאִין נִמְכָּר בְּעֶבֶד עֵבֶרִי לֹא כְּאֲנָשִׁים משום שהוא ספק נקבה, ונאמר (שמות כב, ב): **"וְנִמְכָּר בְּגִבְתּוֹ"** - ולא בגנבתה, **וְלֹא כְּנָשִׁים** משום שהוא ספק זכר, ואין אב מוכר בנו לעבד אלא רק את בתו הקטנה לאמה,

וְאִינוּ נֶעְרָךְ לֹא כְּאֲנָשִׁים וְלֹא כְּנָשִׁים שהערכים שנאמרו בפרשת ערכים (ויקרא כז, ג ואילך) נאמרו רק לזכר ודאי ונקבה ודאית,

וְאִם אָמַר מִי שְׂרָאָה אַנְדְּרוֹגִינוֹס: הֲרִינִי נְזִיר שְׁזָה לֹא אִישׁ וְלֹא אִשָּׁה, הרי הוא נזיר כיון שאינו איש גמור ולא אשה גמורה.

רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אַנְדְּרוֹגִינוֹס בְּרִיָּה בְּפָנָי עֲצֻמָּה הוּא, וְלֹא יִכְלֹ חֲכָמִים לְהַכְרִיעַ עָלָיו אִם הוּא אִישׁ אוֹ אִשָּׁה. אֲבָל טוֹמְטוֹם אִינוּ כֵּן, פְּעָמִים שְׂהוּא אִישׁ, פְּעָמִים שְׂהוּא אִשָּׁה¹⁶:

סליק מסכת ביכורים ופרק אנדרוגינוס הדרן עלך סדר זרעים

16. בתוספתא הגירסא היא: אבל טומטום אינו כן, אלא או ספק איש או ספק אשה. כלומר, טומטום הוא זכר ודאי או נקבה ודאית אלא שהוא מכוסה, ויש שספקו יכול להתברר, אך אנדרוגינוס הוא ספק לעולם, שחכמים לא הכריעו בו.

סדר מועד

מסכת שבת

עם פירוש רבי עובדיה מברטנורא

עם פירוש משנת רפאל

לרבי רפאל בן משה פרנסיס זצ"ל

בו יבוארו

פשט המשנה, הרחבות מהגמרא וקורות חיי התנאים

מסכת שבת היא המסכת הראשונה בסדר מועד, שהוא הסדר השני בששה סדרי משנה.

נושא המסכת הוא החובה לשבות ממלאכה בכל יום שביעי בשבוע, על פי הכתוב בתורה (דברים ה, יב-יד): "שְׁמֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ... שְׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתְּךָ. וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַה' אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלַאכָה".

במסכת שבת יש עשרים וארבעה פרקים, המפרטים את ל"ט אבות המלאכה האסורות בשבת מן התורה, ואת תולדותיהן. מקורן של ל"ט המלאכות הוא מסמיכות פרשת שבת לפרשת מלאכת המשכן, וקיבלו חכמים שכל המלאכות שנעשו במשכן נאסרו בשבת. כמו כן מצוינות במסכת גזירות ותקנות חכמים שהרחיבו את איסורי השביתה ממלאכה, כגון איסורי "שבות", איסורי "מוקצה" ואיסורי "עובדין דחול".

שמות פרקי המסכת

1. יציאות השבת ג
2. במה מדליקין יד
3. כירה שהסיקה כב
4. במה טומנין כז
5. במה בהמה ל
6. במה אשה לד
7. כלל גדול מג
8. המוציא יין מט
9. אמר רבי עקיבא נד
10. המצניע נט
11. הזורק סד
12. הבונה סט
13. האורג עד
14. שמונה שרצים עח
15. ואלו קשרים פא
16. כל כתבי פד
17. כל הכלים צ
18. מפנין צה
19. רבי אליעזר דמילה ק
20. תולין קד
21. נוטל קח
22. חבית קיא
23. שואל קטו
24. מי שהחשיך קכ

פרק ראשון

דיני הוצאה מרשות לרשות

משנה א

יְצִיאוֹתֵי הַשֶּׁבֶת - הוצאות חפצים מרשות לרשות האמורות לעניין שבת, הרי הן **שְׁתֵּים** האסורות מן התורה, ועוד שתיים האסורות מדרבנן **שֶׁהֵן** ביחד **אַרְבַּע** הוצאות, האסורות לאדם העומד **בְּפָנִים** - ברשות היחיד, ו**שְׁתֵּים** האסורות מן התורה, ועוד שתיים האסורות מדרבנן **שֶׁהֵן** ביחד **אַרְבַּע** הוצאות, האסורות לאדם העומד **בַּחוּץ** - ברשות הרבים.

כִּיצַד?

שתי ההוצאות האסורות מן התורה לעומד בחוץ:
הָעֵנִי עוֹמֵד בַּחוּץ - ברשות הרבים ו**בְּעַל הַבַּיִת** עומד **בְּפָנִים** - בתוך הבית שהוא רשות היחיד. אם **פָּשַׁט הָעֵנִי אֶת יָדוֹ** וחפץ בתוכה **לְפָנִים** - לתוך הבית, ו**נָתַן** את החפץ **לְתוֹךְ יָדוֹ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת**, או **שִׁנְטַל מִתּוֹכָהּ** - שנטל העני חפץ מידו של בעל

העושה מקצתה, וכן בכל מלאכות של שבת אמרינן יחיד שעשאה חייב, שנים שעשאה פטורים: ו**שְׁתֵּים שֶׁהֵן אַרְבַּע בַּחוּץ**. שנים מן התורה, הוצאה והכנסה לעני העומד בחוץ ברשות הרבים: **שֶׁהֵן אַרְבַּע**. מדבריהם הוסיפו שנים לאסור לכתחלה, כשזה עוקר וזה מניח: **פָּשַׁט הָעֵנִי אֶת יָדוֹ**. ובתוכה קופה או הסל שמקבל בו ככרות מבעל הבית. ולהכי נקט הוצאה בלשון עני ועשיר, דאגב אורחיה קמ"ל דמצוה הבאה בעבירה אסורה וחייבין עליה: ונתן לתוך ידו של בעל הבית. דעביד ליה עקירה מרשות הרבים והנחה ברשות היחיד: או שנטל מתוכה והוציא. החפץ, והניח ברשות

ביאורים והרחבות

1. **הקדמה:** אחת מל"ט מלאכות שהתורה אסרה בשבת היא איסור הוצאה מרשות לרשות בשבת. איסור זה נלמד מהפסוק (שמות לו, ו): "ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר, איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש, ויכלא העם מהביא". הגמרא (צו, ב) מבארת את הפסוק כך: משה מצווה את העם להימנע מלהביא את תרומותיהם למשכן בשבת, שהרי משה היה במחנה לוויה - רשות הרבים, ואמר לכל אחד היושב ברשותו - רשות היחיד, אל תוציאו מרשות היחיד שלכם לרשות הרבים להביא תרומה, ושם למדה הגמרא בגזירה שווה שהפסוק מדבר בשבת.

גרסינן בברייתא בגמרא (ו, א) את גדרי ארבע הרשויות שיש לגבי שבת, תנו רבנן: ארבע רשויות לשבת: רשות היחיד, רשות הרבים, כרמלית, ומקום פטור.

ר' עובדיה מברטנורא

הרבים, דעביד עקירה והנחה: העני חייב. שעשה מלאכה שלימה. והרי שנים מן התורה לעומד בחוץ. ואע"ג דבעינן עקירה ממקום שיהיה בו ד' טפחים על ד"ט והנחה במקום שיהיה בו ד' על ד', וליכא, דיד העני ובעה"ב אין בה מקום שיהיה ד' על ד', אמרין בגמ' דידו של אדם חשובה כד' על ד', כיון שהיא עשויה להניח בה ולטול ממנה חפצים ואפילו גדולים הרבה: ובעה"ב פטור. פטור ומותר גמור, דהא לאו מידי עבד: פשט בעל הבית כו' בעל הבית חייב. הרי שנים מן התורה לעומד בפנים: פשט העני כו'. דעביד העני עקירה מרשות הרבים: ונטל בעל הבית מתוכה. והניח בפנים, ועביד ליה בעל הבית הנחה ברשות היחיד: או שנתן לתוכה. דעביד ליה בעל הבית עקירה מרשות היחיד: והוציא. העני והניח ברשות הרבים:

הבית, והוציא את החפץ לרשות הרבים והניחו שם - העני חייב חטאת, הואיל ועקר את החפץ מרשות אחת והניחו ברשות אחרת, ונמצא שעשה מלאכה שלמה², ובעל הבית פטור לגמרי, ומותר לכתחילה, שלא עשה עקירה ולא הנחה.

שתי ההוצאות האסורות מן התורה לעומד בפנים: פשט בעל הבית את ידו וחפץ בתוכה לחוץ - לרשות הרבים, ונתן את החפץ לתוך ידו של עני, או שנטל מתוכה - שנטל בעל הבית חפץ מידו של העני והכניס את החפץ לבית - בעל הבית חייב חטאת, הואיל ועקר את החפץ מרשות אחת והניחו ברשות אחרת, ונמצא שעשה מלאכה שלמה, והעני פטור לגמרי.

פשט העני את ידו וחפץ בתוכה לפנים - לתוך הבית, ונטל בעל הבית את החפץ מתוכה, נמצא שהעקירה נעשתה על ידי העני, וההנחה על ידי בעל הבית, או שנתן בעל הבית חפץ לתוכה - לתוך ידו של העני והוציא העני את החפץ לרשות הרבים, והניחו שם, ונמצא שבעל הבית עקר את החפץ והעני הניחו - שניהם פטורים מקרבן חטאת³, ואסורים

ביאורים והרחבות

ואיזו היא רשות היחיד? חריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה, וכן גדר שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה, זו היא רשות היחיד גמורה.

ואיזו היא רשות הרבים? סרטיא (רחוב ראשי) ופלטיא (רחבת העיר), ומבואות המפולשין, זו היא רשות הרבים גמורה. אין מוציאין מרשות היחיד זו לרשות הרבים זו, ואין מכניסין מרשות הרבים זו לרשות היחיד זו, ואם הוציא והכניס, בשוגג - חייב חטאת, במזיד - ענוש כרת (אם לא התרו בו) ונסקל (אם התרו בו).

אבל ים ובקעה ואיסטוונית והכרמלית אינם לא כרשות הרבים ולא כרשות היחיד, ואין נושאין ונותנין בתוכם, ואם נשא ונתן בתוכם - פטור. ואין מוציאין מתוכם לרשות הרבים ולא מרשות הרבים לתוכם, ואין מכניסין מרשות היחיד לתוכם ולא מתוכם לרשות היחיד, ואם הוציא והכניס - פטור.

מקום פטור הוא מקום שיש בו ארבעה על ארבעה טפחים, וגבהו שלושה טפחים ומעלה. ומותר להוציא ממקום פטור לרשות הרבים ולרשות היחיד, וכן להיכנס משם לתוכו.

2. בגמרא (ד, א) שואלין: אמאי חייב, והא בעינן עקירה והנחה מעל גבי מקום ארבעה על ארבעה (טפחים) וליכא? והשיבו שידו של אדם חשובה לו כארבעה על ארבעה.

3. בגמרא (ג, א) למדין בשם רבי, שאף על פי שנעשית מלאכה על ידי שניהם, בכל זאת

לעשות זאת לכתחילה שמא יבוא כל אחד ויעשה מלאכה שלמה. והרי הוצאה אחת מדרבנן לעומד בחוץ והוצאה אחת לעומד בפנים.

אם פֶּשֶׁט בַּעַל הַבַּיִת אֶת יָדוֹ וּחִפֵּץ בַּתּוֹכָה לְחוּץ - לרשות הרבים, וְנִטַּל הָעֵנִי את החפץ מִתּוֹכָה והניחו ברשות הרבים, וּנְמָצָא שֶׁבַע לְבַיִת עֵקֶר את החפץ והעני הניחו, או שְׁנַתֵּן הָעֵנִי חִפֵּץ לְתוֹכָה - לתוך ידו של בעל הבית וְהִכְנִיס בַּעַל הַבַּיִת את החפץ לרשות היחיד, והניחו שם, וּנְמָצָא שֶׁהָעֵנִי עֵקֶר וּבַעַל הַבַּיִת הֵנִיחַ - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִים מִקְרָבָן חֲטָאת, אבל אסורים לעשות זאת לכתחילה. והרי הוצאה נוספת מדרבנן לעומד בפנים והוצאה נוספת לעומד בחוץ:

דברים שאסור לעשותם סמוך לתפלת מנחה

משנה ב

לֹא יֵשֵׁב אָדָם בְּכָל יְמֹת הַשְּׁבִיעִי לְפָנֵי הַסֶּפֶר להסתפר סְמוּךְ לְמִנְחָה - מנחה גדולה, עַד שְׁיִתְפַּלֵּל מנחה תחילה, שמא יישברו המספרים, ועד שיתוקנו יעבור זמן תפילה⁴. וכן גוזרים שמא יימשך גם בפעולות הבאות, לכן לֹא יִכְנֹס אָדָם לְמִרְחֵץ סמוך למנחה עד שיתפלה, שמא יתעלף במרחץ ויתבטל מן התפילה, וְלֹא יִכְנֹס לְבוֹרְסָקִי - מקום עיבוד עורות, כדי להתעסק בעיבוד עורות, שמא ימצא קלקול במלאכה ויתחיל להתעסק בה,

וישלים התספורת: וְלֹא יִכְנֹס לְמִרְחֵץ. סמוך למנחה שמא יתעלף: וְלֹא לְבוֹרְסָקִי. מקום עבוד העורות, דלמא חזי פסידא וקלקול בעורות אם לא יניעם ממקומם ויתקנם, וימשך במלאכתו עד

ר' עובדיה מברטנורא שניהם פטורים. שלא עשה שום אחד מהם מלאכה שלימה. אבל אסורים לעשות כן שמא יבואו כל אחד בפני עצמו לעשות מלאכה שלימה בשבת. הרי שנים מדבריהם, אחת לעני בחוץ ואחת לבעה"ב בפנים. והא דלא חשיב שנים לכל אחד, עקירה לעני ועקירה לבעל הבית, הנחה לעני והנחה לבעל הבית, משום דלא חשיב אלא עקירות שהן תחלת המלאכה ואיכא למיחש שמא יגמרנה, אבל הנחות שהן סוף המלאכה לא קחשיב: ב לא ישב אדם לפני הספר. ואפילו בחול, ומשום דבעי למתני לא יצא החייט במחטו וכו' שמא ישכח ויצא, דדמי לגזרה דלא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה, שמא ישכח ולא יתפלל, משום הכי תנא להו הכא, ואידי דזוטרן מיליהו פסיק ותני להו ברישא, והדר מפרש מילי דשבת ומאריך בהן: סמוך למנחה. מנחה גדולה משש שעות ומחצה ולמעלה, וסמוך למנחה היינו מתחלת שעה שביעית, ואע"פ שעונתה מרובה, גזרה שמא ישבר הזוג של ספרים אחר שהתחיל להסתפר, ותעבור עונת התפלה קודם שיתקנו וישלים התספורת: וְלֹא יִכְנֹס לְמִרְחֵץ. סמוך למנחה שמא יתעלף: וְלֹא לְבוֹרְסָקִי. מקום עבוד העורות, דלמא חזי פסידא וקלקול בעורות אם לא יניעם ממקומם ויתקנם, וימשך במלאכתו עד

ביאורים והרחבות

שניהם פטורים, משום שנאמר לגבי חטאת (ויקרא ד, כז): "מעם הארץ בעשותה" - העושה את כולה ולא העושה מקצתה.

4. פירוש: המשנה מונה דברים שאסור לעשותם סמוך לתפלת המנחה עד שיתפלה, שמא יימשך אחר עסקם ומתוך כך יעבור זמן התפילה. משנה זו הובאה כאן אגב המשנה שלאחריה, העוסקת בדברים שאין לעשותם ערב שבת עם חשכה.